

voor den Koning steeds nieuwe onderdanen geboren.

Zoo staat tegenover de veelheid der volken en der naties dit één Volk des Heeren als een eigen, een verkregen volk over. Zoo kan er dus nooit een *volkskerk* zijn, en is het enkele begrip van volkskerk reeds een geheele omverwerping van wat de Heilige Schrift ons én omtrent de Kerk én omtrent het Volk des Heeren leert. Een volkskerk in Israël, o, gewisselijk, omdat dit één volk niet uit de volken en naties, maar als een *apart volk* expresselijk door den Heere geschapen was, om én het Godsrijk én 's Heeren volk af te beelden. Maar buiten Israël is er niets dan de *wereldkerk*, is er niets dan het één Volk des Heeren, uit alle geslachten en naties en tongen gemengd. En al wie nu nog hangen blijft aan het *valsch* begrip van een „volkskerk“, blijft bij den torenbouw van Babel staan, en verzuimt terug te gaan tot die hooger eenheid, die in het Paradijs ontspoot en in den Zaligmaker der wereld hersteld is.

Wil men nu scherp onderscheiden, dan is Jezus Koning over dit zijn Volk en Hoofd van zijn Kerk, even gelijk ook onze Vorst uit het huis van Oranje koning over het volk van Nederland en opperbevelhebber of Hoofd van zijn leger is. Overmits echter „het Volk des Heeren“ en de Kerk of zijn keurbende, in dezen toestand van nimmer eindigenden krijg geheel aanvallen en één zijn, en het volk al het leger en het leger al het volk is, doet deze spitsvondige onderscheiding er niets toe. Slechts strekt deze schoone benaming van *Hoofd des Lichaams* om krachtig en kernachtig den organischen samhang tusschen dezen Koning en zijn Volk, tusschen dezen Veldheer en zijn Leger te doen uitkomen. Het is geen aangesteld „hoofd“ van een „gehuurd leger“, maar een Hoofd van 's hemels legermacht, dat ziende op zijn getrouwen, zeggen mag: Vleesch van mijn vleesch en door mijn eigen bloed verworven.

Van aangebelang wordt deze onderscheiding tusschen „Volk“ en „Kerk“ dan eerst, wanneer zich als „kerk“ aandient en met den naam van „kerk“ sliert eene menigte van personen, die slechts voor een deel echt en voor een ander deel onecht van oorsprong zijn. In het leger van Jezus moet elk krijgsknecht van zijn Volk zijn. Menigen er zich dus in zijn heirscharen vreemden die niet tot zijn Volk behooren, maar ingesloopen zijn, dan sprekt het vanzelf, dat er in dit leger onderscheid moet gemaakt tusschen degenen die *wel* en die *niet* van 's Heeren Volk zijn. En daarom was het een goed instinct, dat de kinderen Gods dreef, om steeds op den naam van 's Heeren Volk hoogten prijs te stellen, en te weerstaan elke poging om het gebruik van die benaming uit te roeien. Belang bij het in onbruik komen van dien naam hebben slechts zij, die de Kerk met de wereld willen vermengen, en den strijd tusschen de Kerk en de wereld willen opheffen. Zij daarentegen, die staan in de overtuiging dat alleen hij den strijd des Heeren kan strijden, die van boven geboren en in 's Heeren Volk is ingelijfd, moeten aan dezen eerenaam wel blijven vasthouden. Juist daarin toch dat Jezus een Koning is die zijn eigen onderdanen heeft, en dus een Volk bezit waarover hij regeert, ligt al de klem onzer heilige belijdenis.

Het hoog belang om aan deze Schriftuurlijke voorstelling van een „Volk des Heeren“ als „strijdende Kerk“, en dus als een „heirschare Christi“ de hand te houden, komt in onze dagen weer te sterker uit, nu in het dusgenaamde „Leger des heils“ een caricatuur optrad van wat de Kerk des Heeren zijn moet. De fout toch van dit „Leger des heils“ is niet, dat het de idee van strijd opnam, en zeer goed inzag dat wie in een strijd zouden optrekken saam ook een *leger* vormen. Slechts hierin ging het teil, dat het, in plaats van de Kerk zelve weer als „strijdende Kerk“ op te laten trekken, een soort nieuwe „strijdmacht“ naast de Kerk ging vormen, met een menschen tot Veldoverste.

Al de uitwendige drukte van dat „Leger des heils“ hangt met deze grondloze naam. En de bespreiding van dat verschijnsel mag onzerzijds dan ook niet gevoerd door minachting en spot. Immers dit „Leger des heils“ heeft wel terdege iets aan de Kerk van Christus te verwijten. En dan eerst zal deze ziekelijke verschijning vanzelf te niet gaan, als de Kerk van Christus zelve weer als „strijdende Kerk“ optreedt; en in ste van zich óf zondig met de wereld te verenigen als *volkskerk*, óf zich in vrome kringetjes tot onderlinge geestelijke genieting terug te trekken, zich weer bewust wordt van haar heilige en hooge roeping om als een *Slagorde des Heeren*, één van zin en één van bedoelen, staande in haar geestelijke wapenrusting, onder haar Koning, Hoofd en Veldheer, den strijd aan te binden met de machten der duisternis.

KUYPER.

„Waarom verhoort?“

Waarom zouden wij verhoort worden, dat wij de offerande des Heeren niet zouden offeren in het midden der kinderen Israëls? Num. 9: 7.

Mogen of moeten maakt al 't verschil tusschen het offer van een kind van God en de offerande van een kind der wereld. Zie het aan Israël. Een offerande in Israël kostte heel wat. Let maar eens op de marktprijs. Keer op keer moest een Israëliet een var of ram offeren. Nu kost een var tegenwoordig ongeveer f 125, een ram omstreeks f 20. Herhaalde zich deze offerande viermaal 's jaars, gelijk licht kon voorkomen, dan gaf dit reeds een bedrag van

bij de f 600, boven en behalve de offerande in graan en de tienden.

Men moet over de uitgaven die een Jood voor den dienst zijns Gods had, zich dus volstrekt geen te geringe gedachte vormen. Vooral zoo een Zebuloniet b.v. driemaal 's jaars met de hooge feestten optrok, kostte hem dit minstens een winstdering van weken arbeids, en de reiskosten bovendien. Van een man die jaarlijks een som inde, gelijk staande met nu een inkomen van f 5000, ging dus minstens af f 500 voor de tiende, en een gelijke som voor offeranden en andere beffingen, daargelaten nog zijn schade in het jaar, dat zijn akker braak lag. Veilig kan dus gerekend dat hij een vijfde van zijn inkomen voor de zaak zijns Heeren opbracht.

Onder die omstandigheden, zoudt ge nu allicht gemeend hebben, dat zulk een Israëliet in zijn schik was, zoo hij eens door toevallige omstandigheden aan zulk een offerande ont kwam.

Toch was bij Gods kinderen onder het volk juist het omgekeerde het geval.

In Num. 9: 7 staat dat een Israëliet, die doordien ze onrein waren van een lijk, aan een der offeranden geen deel hadden kunnen nemen. En wat doen deze vrome mannen nu? Denken ze nu: „Dat spaart uit!“, en houden ze het geld dat anders die offerande kosten zou in den zak?

Geenszins.

Integendeel. Ze komen bij Mozes klagen: en ze zeggen: „Waarom zouden wij verhoort worden, dat wij niet mee zouden mogen offeren?“ En ze vragen het als een gunste van den Heere, dat hun het nabrenge van hun offerande worde toegestaan.

Krasse tegenstelling dus. De meeloper, de schijngelooft, die het hard vindt als hij voor Gods zaak en dienst geven moet; en het kind van God, dat zich in zijn recht verhoort acht, als hij niet meegeven mag.

Toch moet op die krasse tegenstelling iets afgedongen.

Het overkomt toch ook aan Gods kind wel, dat Mammon weer een net om zijn ziel sloeg, en dat het afstaan van zijn goud en zilver er niet bij hem in wil.

Dan geeft hij schriek en schreeuw; rekent uit met hoe weinig hij er welstaanshalve af kan, en brengt dan zijn magere offerande, ja, maar als een harde plicht.

Zoo is Gods kind in banden.

Maar in die banden vindt hij geen rust en beschijnt hem Gods vriendelijk aanschijn niet. Zoelang de vingers van zijn hand zich bij het geven voor de zaak des Heeren eer heilzijk toewijpen, dan geeftgraag openen, is het niet wel met hem.

En zoo komt er dan strijd.

De Geest zijns Gods begint tegen zijn gehechtheid aan zijn goud en goed in te worstelen. Zijn oog gaat voor het net, dat Mammon hem over het hoofd wierp, open. Hij bidt om de genade des blijmoedigen gevens. En het einde is dat de genade doorbreekt, dat de beurs medelijdelijk opengaat, dat zijn hand zich dapperlijk ontsluit, en hij, na mild en gul geofferd te hebben, zich voelt niet als een die zijn God begiftigd heeft, maar die door zijn God is beweldadigd.

Och, ook op het punt van het lieve geld heeft elk kind van God zijn droeve en zijn blijde historie.

Moeten geven is het droeve, en mogen geven is het blijde deel der zielshistorie.

Tot eindelijk de boei geheel geslaakt wordt, en uitloopt op bezitten als niet bezittende. Al wat ik heb het goud mijns Heeren. Ik slechts rentmeester. En aan mij het recht van den heerlijken ruil, om voor den schat dien ik op aarde om 's Heeren wil weggaf, een schat die verborgen is in de hemelen te verwerven, waar geen dief meer steelt en geen roest meer invreest.

Mogen, niet moeten geven, en dus onder de posten van uitgaaf, de zake Gods niet onderaan maar bovenaan.

Zie veler budget maar in.

Zoo en zooveel voor woning en huishouden. Zooveel voor kleeding en dekking. Zooveel voor genieting en opschik. En dan heel onderaan nog een klein restantje voor hun God.

En dit nu mag niet.

Elk vroom kind des Heeren moet ook op zijn budget aan den Heere zijn God de eereplaats laten.

God bovenaan ook in zijn geldelijke berekening. En dus niet zeggen: Eerst voor alle andere dingen zorgen, en dan als er overschiet ook nog iets voor de zake des Heeren geven; maar omgekeerd: Eerst voor de zake des Heeren, en dan mijn eigen zaak.

Reeds dit gezichtspunt scheelt zooveel. Het maakt ook de som zoo heel anders die ge afzondert.

Onder Christenen en in Christelijke kringen, die dat goed inzien, is er dan ook altoos geld. Altoos geld, ook om de mysterieuse reden, dat de Heere machtig is een wonderbaren zegen in geld en goed te leggen. Nog altoos de olie in de kruik die niet opdraakt, en het meel in het vat dat niet verteert.

Toch is er wel iets van dien wonderen zegen te begrijpen.

Let eens op deze drie dingen.

Voorreest zal in een gezin, waar zulk een vreeze Gods leeft en doorwerkt, zorge voor het goed zijn, en dus het goed langer duren en meegaan. Netheid, zindelijkheid, regelmatig en goede orde zijn geld waard. En niet een gering deel van den schat dien onze vaders oplegden, is de interest dien God hun schonk uit hun kapitaal van huiselijke omzichtigheid.

Maar ook in de tweede plaats, zulk een recht begrip van de vreeze Gods maakt matig en spaarzaam; ze snijft alle overdaad en weelde af; ze beperkt de behoefte; en waakt tegen verkwisting; en wint daardoor wekelijks een niet te vermaden bedrag uit.

En in de derde plaats, zulk een vreeze des Heeren, als ze door genade in ons huis mag leven, maakt arbeidzaam, verhoogt de talenten, prikkelt de veerkracht, geeft gunste bij hen met wie we te handelen hebben, niet het minst door verhooging van onze eerlijkheid en goede trouw, en het einde is, dat er meer inkomen.

En tel nu die drie samen: 1°, dat hetgeen ge noodig hebt langer duurt; 2°, dat ge minder verteert; en 3°, dat er meer inkomen — en immers ge verstaat reeds iets van wat onze ouden bedoelden, als ze spraken van den zegen, dien God op de milde offeranden voor zijn zaak schonk.

Zelfs een geestelijke zegen spruit hieruit voort. Vooreerst toch snijdt het onmatigheid af en

bevoordert het een ingetogen leven; het temperet de genotzucht en verhoogt het plichtsbewijs in uw goddelijk beroep.

Maar ook ten andere, als ge *offert* voor een zaak brengt, wint uw liefde voor die zaak. Vandaar, dat menigeen, die nog te veel voor de wereld offert, van zijn liefde voor de wereld niet af kan komen.

Maar slaat dit nu om, zoodat ge *minder* uitgeeft voor de zaak der wereld, en *meer* uitgeeft voor de zaak des Heeren, dan geeft dat ook aan uw liefde een andere richting.

Ge gaat dan de wereld *minder*, den Heere *meer* liefhebben, en ge stelt in de zaak des Heeren meer belang.

Daarom was het zoo treurig in het laatste der vorige eeuw en het begin van deze eeuw gesteld, toen men bijna niets voor de zaak des Heeren uitgaf.

De kerkcollecte was onbeduidend; weldadige verenigingen waren er bijna niet; de schoolzaak was er nog niet; en voor zijn kerk gaf men zoogood als niets. Hoogstens was men voor f 5 lid van een Zendingsgenootschap en voor nog eens f 5 van het Bijbelgenootschap. Ziedaar al.

Maar God zij dank, dit wierd thans anders.

Wie niet verkort wil zijn in zijn recht, kan thans medelijdelijk offeren voor de kerk, medelijdelijk voor de school en medelijdelijk voor de zending en voor tal van barmhartige verenigingen.

Voor wie maar *lust* aan geven heeft, en de genade des gevens ontving, ontsluit zich almeest een onafzienbaar veld.

KUYPER.

Amsterdam, 23 Nov. 1888.

Van Synodale zijde wijst men op het feit, dat hier en daar enkele personen, die aanvankelijk met de reformatie meegingen, weer vrijwillig onder het juk der Synode van 1816 zijn teruggekeerd.

Ook wij wenschen de aandacht op dit feit te vestigen.

Niet alsof er op zichzelf iets vreemds in lag, dat tegenover de velen die voortdurend zich aanmelden, ook enkele meelopers staan, die eerst met deze kerkelijke beweging meegingen, en nu terugkeeren als de gewassene zeuge tot haar slijk.

Dit zag men heel de historie door.

Men ziet het nog allerwegen.

Meer nog, het kan niet anders. Eenvoudig omdat altoos enkele personen uit *onzuivere* motieven meelopen, en straks als het op moeite en strijd en opoffering aankomt, terugdeelen.

Neen, wat ons noopt, om dit feit ter sprake te brengen, is, omdat reeds in meer dan één gemeente is opgemerkt, hoe zij die teruggingen meest juist personen waren, die bekend stonden als *nog te zeer gehecht aan het aardse goed*.

Dit nu is onder Christenen wel een uiterst droef, maar toch lang niet zeldzaam verschijnsel.

En rekent men nu met het feit, dat de reformatie der kerk *zeer duur* is, en haar aanhangers op *merkelijke* sommen te staan komt, dan is het volkomen begrijpelijk, hoe deze offers voor meer dan één, die nog tusschen den Heere en den Mammon in slinger, ten slotte te zwaar worden.

Het Synodale Genootschap heeft de nitnemende verdienste van bij uitstek *goedkoop* te zijn.

Ge betaalt een plaats in de kerk met f 3 tot f 8. In de kerkcollecte wordt meestal een onbeduidend duizig gestoken. Zeg f 0.20 per Zondag; maakt een goede f 10 's jaars. En dan zijt ge er ook. Althans in die vele plaatsen waar geen hoofdelijke omslag is.

Bij de Doleantie daarentegen worden groote en zeer aanzienlijke kerkelijke cijfers van u gevraagd.

Er moet kerk en pastorie gebouwd, en uw predikant moet ge zelf onderhouden.

Dit maakt allicht, dat wie vroeger f 10 gaf nu f 100 moet afschrijven.

Heel het land weet dan ook opperbest, dat in deze geldelijke cijfers het grootste bezwaar tegen de Doleantie ligt, en dat, zoo eens de geldelijke rekening gelijk stond, morgen den dag het Synodale Genootschap meer dan half leeg liep.

Toch klagen we daar niet over, en het is wonderbaar hoe in tal van steden en dorpen de beursen reeds zijn losgemaakt.

Dit toch zal elk kind des Heeren toegeven.

Als ge van uw geld niet af kunt, is dit een *minder* genade, en als ge er los van wordt gemaakt, is de genade *meerder*.

Onder is dus de *geestelijke* winste. En of daar dan al geldelijke offers tegenover staan, dit ontrast ons noch verdriet ons.

Oaze vaderen moesten nog wel andere offers voor de waarheid brengen.

De Heere zal het voorzien!

De Henry Dosker heeft in het Amerikaansche weekblad de *Hope* van 7 November zich uitgelaten over het gebruik hier te lande van zijn oordeel in zake de Doleantie gemaakt.

Hier van nu zegt hij:

Wat het gebruiken van deze regelen — voor een Amerikaansch publiek bestemd — in den Nederlandschen kerkelijke strijd aangaat; dat keur ik ten zeerste af. Het is onbroederlijk.

Het was geschreven — men wist het — in een brievenrant, geenszins in dien der polemiek, en was van een semi-confidentiële aard: geschreven voor Amerika en geenszins voor Nederland bestemd.

Het toont aan, hoe de strijd daarginds ontaardt en meer en meer *persoonlijk* wordt in plaats van *principieel*; — dat men zich van zulke middelen bedienen moet.

Ik magtigde dan ook niemand tot het gebruik maken van mijn oordeel en betreur het ten zeerste, dat men mij in deze zaak heeft betrokken.

Mijne critiek, ik zeg het nog eens, werd niet, gelijk het gebruik ervan in Nederland, *gevoerd uit een geest van opzettelijkheid*.

En het doel van ons handelen en spreken en schrijven — geeft er toch karakter aan.

Ik beoordeelde de Doleantie, als haar vriend; mijn oordeel is gebruikt en wordt gebruikt

door hare tegenstanders, als een giftig wapen tegen haar.

In dit opzicht staat Ds. Dosker dus geheel aan onze zijde. In zeker opzicht gaat hij in zijn afkeuring zelfs nog verder.

Ook over den inhoud van zijn critiek spreekt Ds. Dosker in de *Hope*.

Dat echter zou ons thans te verafleiden, en blijft daarom beter voor ons volgend nummer in de pikel.

Nog een laatste *drietal* opmerkingen houde Ds. Gravemeyer ons ten goede.

De eerste sluit zich onmiddellijk aan ons vorig betoog aan.

Gesteld namelijk (des neen), dat Ds. Gravemeyers opinie doorging, en het *pro memorie* uitrekken van de zuivere belijdenis in de Stichtingsakte van eenig kerkgenootschap, nog steeds de mogelijkheid openliet, dat zulk een kerk zich bekeerde en door beter personeel weer op den beteren weg kwam, dan blijft toch op dit stelsel nog altoos een bezwaar van geheel andere orde drukken, t. w. een zeer ernstig *conscientiebezwaar*.

Ds. Gravemeyer is een man van teeder geweten; hij heeft een gevoelig hart; hij is niet onaandoenlijk voor wat ons schuldig voor God den Heere zou stellen. Van de pantheistische beneveling die, o, zooveel lieve vrienden over elk conscientiebezwaar heenheeft, is hij wars.

Mogen we hem daarom op den man af, deze vraag eens voorleggen?

Reeds 72 jaren ligt bij het Hervormd Kerkgenootschap de Belijdenis der Drie Formulieren van eenigheid in de kist, met het deksel er op, en zeventig jaren lang heeft de Haagsche Synode zich bij die kist geposteerd, om wel toe te zien, dat de Drie Formulieren van eenigheid er niet uitkwamen.

Nu rekent men een menschenleven op pl. m. 30 jaar. Reeds twee geslachten kwamen en gingen dus, zonder dat onze heerlijke Belijdenis van den vollen Raad Gods tot behoudenis van zondaren naar werking in de Genootschapsorganisatie doen kon.

Zelf zal hij toestemmen, dat er minstens nog 30 jaren bij zullen komen eer zijn ideaal ook maar van verre voor verwezenlijking vatbaar wordt.

Drie menschengeslachten sterven dus heen in een kerkelijken toestand, waarin de werking, het effect en de invloed van de Genootschapsorganisatie hun den zegen des Evangelies rooft in stede van hun dien te brengen. Al wat binnen den kring van het Genootschap nog zegende, kwam in weerwil van de organisatie, in verzet tegen haar bedoelen, niet door haar tot stand.

En raakt het nu toch Ds. Gravemeyers hart als *pastor*, als *Christen*, als *mensch* niet, dat hij nog openlijk het voor een organisatie, als organisatie der ware, echte kerk van Christus opnam, die misschien drie achterenvolgende geslachten van onze gedoopten niet als een moeder op haar schoot gevoedsterd, maar als een wreede steefmoeder, voor wat aan haar hing, den eeuwigen dood in de armen heeft gevoerd?

Oaze vaderen zagen daarom zoo juist. Nooit maten ze de valsheid of waarschijnlijkheid eener kerk af naar de doode Belijdenis, die in de kist lag, maar altoos en alleen naar een Belijdenis die *leefde* in de predikatie des Woords en in de toediening der Sacramenten.

Een tweede conscientievraag hangt hiermee saam.

Krijgsknecht des Heeren moet elk ambtsdrager op zijn post en in zijn kring zijn. En wat krijgsknecht is het nu, die jaar in jaar uit dienen kan in gehoorzaamheid en onderwerpenheid aan een valsche macht, die zich het opperbevel aanmatigt, dat alleen aan zijn vorst en veldheer toekomt!

Ook Ds. Gravemeyer erkent toch Christus als zijn Heere en Hoofd. En hij weet en hij erkent het, dat de Haagsche Synode dien Christus niet eert, maar aan zich een macht roept, die aan Hem alleen toekomt.

O, als men tot tijd en wijle de Belijdenis weer is opgeleed, de kerkelijke *firma* sluiten kon, en stil inslapen, om eerst weer te ontwaken, als de Belijdenis in eere hersteld mocht zijn, we zouden zijn standpunt billijken en begrijpen kunnen.

Maar zoo is het niet.

Elke morgen en elke avond roept ons, als goede krijgsknechten, tot betoon van trouw en gehoorzaamheid aan onzen Veldheer en Koning. En hoe zal Ds. Gravemeyer het dan op zijn sterfbed verantwoord kunnen, dat hij, steeds in afwachting van betere dagen, maar aldoor heeft voortgeleefd en voortgetoed in onderwerpenheid en gehoorzaamheid aan een ingedrongen macht, die zich de kroon van zijn Heere op het hoofd had gezet?

Oaze tweede bedenking is van geheel anderen aard.

Er mag toch niet met woorden gespeeld worden.

Nu stemt elk Christen toe, en hierover kan ook tusschen ons en Ds. Gravemeyer geen verschil bestaan, dat er buiten de kerk geen zaligheid is; dat wie zich afscheurt van de kerk, zich afscheurt van het Lichaam van Christus; en dat zich los te maken van de kerke Christi diepe wonden voor God is.

Maar als we dat zeggen en belijden, dan voegt toch elk kind van God er aanstonds bij, dat dit alleen bedoeld is van de kerk in haar innerlijk, geestelijk bestaan voor God; en dat het 't toppunt van ongerijmdheid en heiligscheennis zou zijn, zoo iemand ditselde toe wilde passen op de losmaking van een kerkgenootschap.

Omdat de Lutherse broederen op tal van punten dwalen, ontzeet Ds. Gravemeyer hun de aanhoorigheid tot het Lichaam

van Christus niet. Hij zal geen oogenblik beweren, dat ze afgescheurd zijn van de kerke Gods. En veel min zal hij staande houden, dat in de Lutherse kerk niemand zalig wordt.

Stel dus, iemand maakte zich los van de Synodale organisatie en ging over tot den kring der Lutherse, dan zou ook Ds. Gravemeyer volstrekt niet beweren, dat zoo iemand daarmee zijn ziel van het eeuwig leven afneest.

Nog minder zal hij durven zeggen, dat b. v. vader Brummelkamp, die eveneens met deze organisatie brak en in anderen kring heil zocht, deswege bij zijn sterven door den Christus uit zijn Koninkrijk is gebannen.

Hij zal dit óók niet beweren van de kerken die thans in doleantie gingen.

Zoo ziet hij dus zelf, dat het niet aangaat, de sterke uitdrukkingen van Calvin en van al onze vaders, over de afscheuring van de levende kerke Gods, ander meer toe te passen op breuke met de Synodale organisatie.

Dat oppervlakkige blaadjes, die arm aan theologische kennis zijn en helderheid van begrip missen, hun armen lezers zulke ongerijmdheden op de mouw spelden en door groote woorden het onnadankende publiek pogen te verbijsteren, laten we daar. Maar Ds. Gravemeyer is te kundig theoloog en te helder denker, om zich zulk een begripsverwarring ten laste te laten komen. Hij laat dat over aan de *Banier* en *tutti quanti*, thans ten deele zelfs onder Gereformeerde vlag.

Ziet hij dan ook van Calvin, dat Calvin en zijn eminente volgelingen de grootste breuke met de kerk waarin zij geboren en gedoopt waren, aandorsten; een breuke, waarbij vergeleken de breuke der Separatie en der Doleantie nog slechts kinderspel is te achten, — dan vat hij toch wel, dat Calvin althans zijn sterke bezweeringen tegen het breken met de kerk, lang niet onder alle omstandigheden van de *bestaande kerk* bedoeld heeft. Hij weet daartoe te goed, hoe Calvin zich telkens beroept op de zeven duizend, die de knie voor Baal niet gebogen hadden en die de Heere zich als zijn ware kerk, in tegenstelling met de organisatie die openlijk optrad, had voorbehouden.

Zal er dus geen misleiding zijn, dan moet ook Ds. Gravemeyer tweeërlei doen: 1°, een iedelijk ernstig vermanen om niet te scheiden van de ware kerke Gods, maar ook 2°, om wel toe te zien, dat hij niet voor ware kerke Gods aanzie, wat niets is dan een menscheijke, hoogst gebreklijke, vaak tegen den Heere ingaande organisatie.

Zoo alleen wordt er eerlijk spel gespeeld. Alleen zoo voelt men dat er een man van ernst spreekt. Enkel op die wijs brengt men de gemeente des levenden Gods verder.

Onze laatste opmerking strekt meer ter verduidelijking dan ter bestrijding.

In de Synodale organisatie geldt het *collegiale* stelsel van kerkrecht.

Collegiaal is dat stelsel van kerkrecht, volgens hetwelk de kerk gesticht wordt door den wil en de daad van eenige personen, die zich in een genootschap verenigen, en naar luid waarvan de natuur, het bestand en de toekomst van dat genootschap ahangt van den wil der menschen.

Het duidelijkst voelt men dit, zoo men let op het verschil tusschen een natie en een huisgezin eenerzijds, en een vereniging of genootschap anderzijds.

Elke vereniging en elk genootschap is *collegiaal*; want het wordt opgericht door een *stichtingsakte*; het wordt beheerscht door een *statuut*; en het hangt telkens in zijn voortbestaan aan de *stemming der meerderheid*; zodat men er in toelaat of uitwerpt, al wie der meerderheid al dan niet gevalt.

Daarentegen kan een natie of huisgezin *nootd* of *nimmer* collegiaal zijn.

Een natie en een huisgezin bestaan krachtens hun *leven*. En het volk gaat van geslacht op geslacht voort, niet door den wil der landgenooten, maar krachtens Gods scheppende macht. Evangelie ook de kinderen van een gezin niet daarom leden zijn van dat gezin, omdat deze broeders en zusters saamkwamen, maar doordien ze uit hun vader en moeder geboren zijn.

En zoo nu is het ook met de kerk.

De kerk is een stichting van God. Christus schiep ze en houdt ze in stand.

Daarom kan een kerk niet *collegiaal* zijn. En wat onze rechtters te kwader ure aannamen, dat onze kerken „zedelijke lichamen“, d. i. dus een soort „verenigingen“, opgericht door menscheijke wilsdaad, zijn, en derhalve gebonden aan haar statuut, is eenvoudig loochening van het wezen der kerk, haar ondermijning en ontkenning.

Deze onomstootelijke waarheid is echter door Ds. Gravemeyer te kwader ure voorbijgezien.

Hij weet het wel, maar hij vergat het, dat elke collegiale organisatie nooit iets anders zijn kan, dan een onnatuurlijk dwangbuis, dat men der kerk aantrekt; en dat wie dit dwangbuis met de kerk zelve verwart, elk dogmatisch begrip van de kerke Christi prijsgeeft.

Met ernste noodigen we hem daarom uit zijn stuk over de kerk te herzien, en daarin diezelfde degelijkheid en helderheid aan te brengen, die hij zoo schoon in zijn vorige *Joel* schitteren deed.

We eschen daarom niet, dat hij tot onze conclusie kome.

Ons hart is wijd en onze blik ruim, en we kennen te goed historie om niet te weten, dat vooral op kerkelijk terrein het „*variis modis bene fit*“ regel blijft.

Waar we allen tegen opkomen is, dat Calvin gehalveerd, en dat om een *deed*

van zijn reerd v mochte merkte hem zel uitruilt kist. de ont met de amtsde thans hooge s sels een schil de een org gnan st wezenlij Op al zwevend waar v flet en spillen halen w Maar die get met kum tig pun practijk we das dien de dig is, digheid, ligt.

In de een tre leedwez de hoo

Ook drang i zeker a den, en nisatie

Dit l broeder voor al nootsch

De l dienten der Wa

De Bi Hervom Ontva gemeene Kerk, di de mede Waals, J. Keere zich n en de W. F. 2 zich u verkla

Herv. P bevestigt kwaliteit Majeste dat z i Organis en ene van de de jaren Geleze

deelen dat een Vereenig »Kerkel van god ten, en g ing vol B. den 2

Overa Wettige ningen leden de en he heel niet meerde bevoegd culere i duidelijk delingen dit niet de Hee Nederla scheiden ben ver